

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ได้ระบุไว้ว่า การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, หน้า 3) จากสภาพสังคมไทยในอดีตที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย กล่าวคือมีการอยู่ร่วมกันเป็นลักษณะครอบครัวใหญ่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลูกหลาน โดยมีญาติผู้ใหญ่ให้การอบรมสั่งสอน คอยดูแลขัดเกลาให้เป็นลูกที่ดีของครอบครัวตามค่านิยมความเชื่อวัฒนธรรมแบบไทย เพื่อให้ลูกหลานเป็นคนดีในทุกๆ ด้าน ได้แก่ ทางด้านกาย การใช้สอย บัณฑิต 4 ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม การดูแลร่างกายและการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย การดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม ในด้านศีลธรรมได้มีการอบรมให้มีศีลห้า เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต ทางด้านจิตใจ ให้มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ มีจิตใจเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันต่อกัน ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน ในด้านปัญญานั้นได้อบรมให้มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย ฐาปน-บุญ คุณ-โทษ ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่เสมอ รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา อีกทั้งคอยดูแล เผื่อแผ่ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือที่ถูกต้อง ให้ความเห็นอกเห็นใจ ให้เสรีภาพตามความเหมาะสมในขอบเขตไม่ปล่อยปละละเลยจนเกินไป (สำราญ เพ็ญนอก, 2550, หน้า 22)

สภาพปัจจุบัน สังคมไทยกำลังเผชิญกับจากสภาพปัญหาที่มาด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ส่งผลกระทบต่อการแสดงออกและพฤติกรรมของผู้คนทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนที่มีความเบี่ยงเบนจากที่เคยพบ อันเป็นผลมาจากแนวทางที่เป็นเงื่อนไขในการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งพัฒนาชาติสู่ความทันสมัย (Modernization) เป็นหลัก เน้นการพึ่งพา การนำเข้า การบริโภคนิยม และกระแสนิยม ซึ่งจะต้องเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่ตลอดเวลา สังคมไทยต้องวิ่งตาม

ไปอย่างอ่อนล้า และอยู่ในสภาพที่ “มีความทันสมัย แต่ไม่พัฒนา” เพราะขาดการสร้างปัญหา ขาดจุดยืนทางวัฒนธรรม และละเลยภูมิปัญญาไทย ทำให้เกิดภาวะ “แลหน้าไม่แลหลัง” ที่มี รากเหง้าของการเป็นสังคมพุทธ การที่กระทรวงศึกษาธิการกลับมาสนใจในการจัดการเรียนรู้ตาม แนวโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ จึงเป็นสิ่งที่ดีที่จะทำให้มีการฟื้นฟูภูมิปัญญาไทยกลับมา และช่วย ผลักดันแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้เคลื่อนไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โรงเรียนวิถี พุทธเป็นแนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา คือ หลักศีล สมาธิ และปัญญานั้นไม่ใช่ของใหม่แต่ อย่างใดหากแต่เป็นมรดกทางสังคมไทยที่มีอยู่แต่เดิม (วิบูลย์ แมนสถิต, 2554, ออนไลน์)

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ 1 ใน 5 ดังนี้ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนใน กำกับของรัฐ โรงเรียนสองภาษา โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ โรงเรียนต้นแบบการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ลักษณะที่กำหนดให้มีขึ้นในโรงเรียนปกติ โดยมีจุดเน้นที่ การพัฒนาจิตวิญญาณเป็นการเรียนรู้รากเหง้าของภูมิปัญญาไทย คือ หลักธรรมพระพุทธศาสนาอัน ทรงคุณค่า ให้ผสมผสานกับการปฏิรูปการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ก, หน้า 1) ซึ่งมุ่งเน้น การพัฒนาการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22 และ 23 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ข, หน้า 11) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้มุ่งสู่การพัฒนาผู้เรียน โดยยึดหลัก ธรรมชาติของมนุษย์ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เจริญงอกงามตาม หลักแห่งปัญญาวัชรธรรม 4 ประการ คือ การอยู่ใกล้ชีวิตคนดี การเอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการ เรียนการสอนที่ดี การมีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำ ความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาได้จัดทำเอกสารแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการบริหาร โรงเรียน วิถีพุทธ ซึ่งโรงเรียนวัดบ้านนาได้นำแนวทางการดำเนินการมาวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ โดยใช้ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกินอยู่ คุ พังเป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมี วัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนา โดยเสนอแนวคิดเบื้องต้นของการจัดสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมของการดำเนินงาน โรงเรียน วิถีพุทธไว้ 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ก, หน้า 16)

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธโดยการนำหลักไตรสิกขามาบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน และสาระวิชาตามหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจ และวางแผนการ

พัฒนาอย่างชัดเจน ตลอดจนปฏิบัติให้ถูกต้อง เพราะเป็นหลักการบริหารที่จะครอบคลุมและสัมพันธ์งานทุกด้านของโรงเรียน อันนำสู่มาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาของแต่ละระดับการศึกษา และมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับ ส่งเสริม กำกับดูแล ตรวจสอบ ประเมินผล และเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549, หน้า 16)

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานโรงเรียนวิถีพุทธในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ด้วยความเต็มใจ ภาคภูมิใจ ได้พัฒนาด้านจิตใจให้สูงขึ้น ตามหลักไตรสิกขา และปฏิบัติตนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ

วัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์การทำงานของครู ขนาดของโรงเรียนและเขตพื้นที่

สมมุติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยมีสมมุติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ครูที่มีเพศต่างกันจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน
2. พฤติกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ครูที่มีอายุต่างกันจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

3. พฤติกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ครูที่มีประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

4. พฤติกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ขนาดของโรงเรียนจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

5. พฤติกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ครูที่มีเขตพื้นที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2556 จำนวน 144 โรงเรียน จำแนกเป็น ครู 3,396 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 1 และเขต 2 จำนวน 67 โรงเรียน โดยแยกตามขนาดของโรงเรียนทั้งหมดและกระจายอยู่ในโรงเรียนทุกขนาด คือ โรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 18 โรงเรียน ขนาดกลางจำนวน 18 โรงเรียน ขนาดใหญ่จำนวน 18 โรงเรียน ขนาดใหญ่พิเศษจำนวน 13 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนจำนวน 400 คน ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำตามตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p.608) จำนวน 346 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดสาระสำคัญของการศึกษาไว้ดังนี้

เนื้อหาพฤติกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ในองค์ประกอบของการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของ พระเทพ โสภณ (ประยูร ทุมมจิตโต) (2547, หน้า 19-44)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

3.1 ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ(Independent variables) คือ ได้แก่

3.1.1 เพศ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

3.1.2 อายุ จำแนกเป็น

- 1) ต่ำกว่า 30 ปี
- 2) 31 – 40 ปี
- 3) 41 – 50 ปี
- 4) 51 ปี ขึ้นไป

3.1.3 ประสบการณ์การทำงาน จำแนกเป็น

- 1) ต่ำกว่า 5 ปี
- 2) 5 - 10 ปี
- 3) 11 - 15 ปี
- 4) 16 ปีขึ้นไป

3.1.4 ขนาดโรงเรียน

- 1) โรงเรียนขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียน 1 – 120 คน)
- 2) โรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 121 - 600 คน)
- 3) โรงเรียนขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียน 601 - 1,500 คน)
- 4) โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียน 1,501 คนขึ้นไป)

3.1.5 เขตพื้นที่

- 1) สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา สมุทรปราการเขต 1
- 2) สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา สมุทรปราการเขต 2

3.2 ตัวแปรตาม (dependent variables) คือ พฤติกรรมของการบริหารโดยใช้รูปแบบ
วิถีพุทธของ พระเทพโสภณ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต) (2547, หน้า 19-44) ได้แก่

- 1) ศีล
- 2) สมาธิ
- 3) ปัญญา

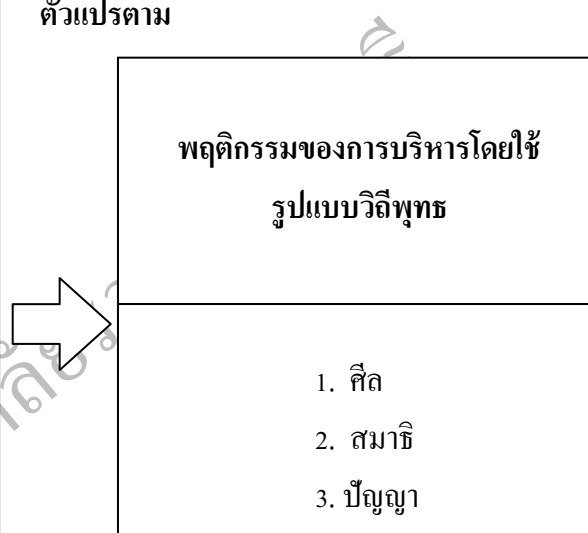
กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual framework)

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการบริหารโดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยผู้วิจัยได้ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). มา กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยซึ่งแสดงไว้ดังภาพของตัวแปรตาม ส่วนตัวแปรต้นผู้วิจัยได้ กำหนดตัวแปรต้นมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ตัวแปรต้น

สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล
1 เพศ
1) ชาย
2) หญิง
2. อายุ จำแนกเป็น
1) ต่ำกว่า 30 ปี
2) 31 – 40 ปี
3) 41 – 50 ปี
4) 51 ปีขึ้นไป
3. ประสบการณ์ในการทำงาน จำแนกเป็น
1) ต่ำกว่า 5 ปี
2) 5 - 10 ปี
3) 11 - 15 ปี
4) 16 ปีขึ้นไป
4. จำแนกตามขนาดโรงเรียน
1) โรงเรียนขนาดเล็ก
2) โรงเรียนขนาดกลาง
3) โรงเรียนขนาดใหญ่
4) โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ
5. เขตพื้นที่
1) สมุทรปราการ เขต 1
2) สมุทรปราการ เขต 2

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

พฤติกรรมกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อความเข้าใจตรงกันดังนี้

การบริหารโดยใช้รูปแบบวิถีพุทธ หมายถึง การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่จัดเพื่อ ส่งเสริม ให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาคุณธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้ง สីล หรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่พึงงามสำหรับตนและสังคม สมาน หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และ ปัญญา ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม

พฤติกรรมของการบริหารโดยใช้วิถีพุทธ หมายถึง การแสดงออกถึงความตระหนักและศรัทธา และความเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการ โรงเรียนวิถีพุทธร่วมกันทั้งนี้ผู้บริหาร และครู ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพียรพยายามสนับสนุนและเป็นตัวอย่างที่ดี ตามวิถีชาวพุทธ บางสถานศึกษา ประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน

อายุ หมายถึง อายุของผู้ครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ

ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ประสบการณ์ในการทำงาน ของผู้ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการทั้งเขต 1 และเขต 2 เป็นองค์กรนำ ในการบริหาร การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ และพัฒนาสู่มาตรฐานสากล

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้างาน หัวหน้ากลุ่มสาระ การเรียนรู้ หัวหน้าระดับ ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ

วิถีพุทธ หมายถึง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม คือการกิน อยู่ ดู ฟัง และการมีชีวิตที่บริสุทธิ์ ทำให้ผู้ศึกษาและปฏิบัติตามพุทธธรรมมีความสุข

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

1. ได้ทราบพฤติกรรมกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธของผู้บริหาร โรงเรียน ประถมศึกษา
2. ได้ทราบความแตกต่างของพฤติกรรมกรรมการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธใน โรงเรียน ประถมศึกษา ตามเพศ ตามอายุ ตามประสบการณ์และขนาด โรงเรียนและเขตพื้นที่
3. นำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการบริหาร โดยใช้รูปแบบวิถีพุทธใน โรงเรียน
4. ขยายงานวิจัยเรื่องการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้กว้างขวางขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี